

TEXT ȘI SUBTEXT ÎN DISCURSUL FILOSOFIC POSTMODERN

Lector. univ. drd. Regis Roman

Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Arad
Facultatea de Științe Politice

ABSTRACT. *If, nowadays, to be means to be related, thus being marked the civilization interrelations and the cultural interconnections within the psychosocial plan, to analyze a language means to situate one into an (auto) referential plan of the language. This is the trajectory of the interpretations that include both the analytical perspectives over the language, and those that tackle with the foundations, the validity and the competence of the language as a logical, grammatical, semantic or pragmatic discourse. The paradigm of reference and auto reference is characteristic to the contemporary linguistic analyses because it aims to establish the language as a unit that carries the meaning, cultural and/or civilization symbols. The post modernity includes it in an auto referential plan that is still undefined.*

KEYWORDS: LANGUAGE, PARADIGM OF AUTO REFERENCE AND REFERENCE, DISCOURSE

Ce este textul?

Într-o parafrază neocarteziană, filosofia contemporană își definește omul prin: "Comunic, deci exist!" ceea ce presupune o re poziționare existențială a universului ființei, doar locul „transcendentalului kantian (condițiile de posibilitate) este luat de competența comunicativă". (PÂRVU 2000, pag. 115) Dar, această competență comunicativă trebuie descompusă în competențe selective ca structuri universale rezistente la schimbare (CLAUDE LEVI-STRAUSS) datorită multitudinii de informații descrise ca

TEXT ȘI SUBTEXT ÎN DISCURSUL FILOSOFIC POSTMODERN

depășire a raționalismului universal, (HABERMAS 2000) a marilor narațiuni ideologice (LYOTARD 1989) în competențe referențiale datorită acceptării culturii ca sistem de semnificare (BLAGA & BARTHES) ca sistem de alternativ al modernității (CĂLINESCU 1995) ca sistem de (re)vrăjire a lumii (LUC FERRY) și în competențe autoreferențiale datorită căutării însăși a temeiului acestor condiții de posibilitate ca ansamblu de coduri și limbaje (ECO 1991).

Comunic, deci exist! își are originile în poziționarea studiilor semiotice și semiologice asupra limbajului și comunicării. Roland Barthes a arătat în mod explicit faptul că orice studiu asupra limbajului implică premisa unei (auto)referențialități textuale, doar, „a vorbi despre limbaj implică situarea în limbaj”. (1978, pag. 8) În acest sens, primul pas al întemeierii studiului asupra limbajului trebuie să vizeze „recunoașterea situării în limbaj”. (1978, pag. 8). Această poziționare explicită este preluată și de către Umberto Eco (1991) care remarcă destinul interpretativ al omului prin paradigma situațională explicitată în *a fi sau a nu fi (text)* ca intensionalitate comunicativă. Dar tocmai această interpretare și înțelegere a textului prin text la nivelul metalimbajului, a metatextului creează o paradigmă de bază a autoreferinței limbajului. Putem să întemeiem sistemul limbii prin folosirea aceluiași elemente (lingvistice) ale sistemului sau este necesar un alt sistem de referință (extralingvistic)? În primul caz, autoreferința este relativă, în cel de-al doilea caz pare a fi nulă.

Ce este textul? Un text este “o totalitate relativ limitată” (JEAN STAROBINSKI 1985, pag. 56) în condițiile în care textul, înțeles ca unitate de discurs, semnifică, în același timp, un “obiect viguros”; referentul care nu se lasă eludat și ceva-ul care cere o “permanentă întoarcere”. (op. cit., pag. 27 și urm.) Această permanentă întoarcere asupra textului face trimitere explicită la infinitatea interpretării (PEIRCE 1990) unui text la nivel pragmatic și social.

Umberto Eco a căutat să găsească o strategie textuală care să răspundă la întrebarea ce anume „stimulează și organizează, în

același timp, libertatea interpretativă?” (1991, pag. 25) printr-o poziționare corectă față de text, prin localizarea lectorului „in fabula”= ca „*situare în*” text. De fapt, întregul demers al lui Umberto Eco se dorește a fi o depășire fie a scepticismului lui Derrida pentru care textul rămâne întotdeauna imperceptibil: „Un text nu este un text decât dacă ascunde primei priviri, primului venit, legea compoziției și regula jocului său.” (1971, pag. 71), fie a hedonismului estetic a lui Barthes pentru care interpretarea presupune actele de cooperare din care se nasc plăcerea sau, rareori, desfătarea textuală. Astfel, are importanță nu sentimentul de plăcere pe care îl oferă textul ci motivul însuși pentru care textul poate oferi plăcere.

Însă, ce înseamnă a nu fi (text)? Semnifică, la nivel cultural, fie o negare totală a relaționării cu umanitatea, fie, la nivel civilizatoric, existența unui text neutru (textul care nu vorbește decât autorului lui și nimănui altcuiva). A nu fi (text) poate să înseamne și existența unui grad zero al scriiturii într-o stare perfect omogenă a societății (BARTHES 1987), un semem (ECO 1991) care indică un virtual, un text care nu este încă, dar care poate să fie.

Rezumând, a fi (text) marchează o unicitate descriptivă și situațională. Exprimă o unicitate ideea *situării în limbaj pentru a vorbi despre limbaj*. Se explicitează astfel temeiul întemeierii limbajului printr-un meta-limbaj. Dar această univocitate exploatată până la maxim conduce și la o întemeiere situațională: *recunoașterea situării în limbaj* ca temei unic autoreferențial, pe de o parte, și ca temei interpretativ și comunicativ, pe de altă parte.

Dar numai în condițiile în care un text depășește limita neutralității sale și devine relaționat prin interpretare se transformă în discurs. Astăzi, înțelegerea unui text este de natură hermeneutică. Presupune procese ale *actualizării autorului-cititor*. Interpretarea unui text experimentează un fenomen discursiv-retoric al *istoriei criticului-lector*. Discuțiile contemporane asupra textelor supuse analizelor critice și interpretative devin discursuri asupra acestor texte și nimic mai mult.

Relaționarea umanitate-cultură-limbaj și postmodernitate.

TEXT ȘI SUBTEXT ÎN DISCURSUL FILOSOFIC POSTMODERN

Omul, în opinia lui Michel Foucault ca și concept nu este nici universal, nici nominal, este o invenție recentă, doar „Înainte de sfârșitul secolului al XVIII-lea, omul nu exista. Cu atât mai puțin puterea vieții, forța muncii sau greutatea istorică a limbajului. Este o creatură cu totul recentă...” (1966, pag. 398) Ideea de om, ca semnificație constituită deplin în cultura occidentală apare numai în momentul în care limbajul clasic se distanțează de discursul nemijlocit al reprezentării, în care „cuvintele nu erau nimic altceva decât reprezentarea spațio-temporală a reprezentărilor lucrurilor”, modul în care „reprezentarea comunică cu reflexiunea”. (op. cit., pag.98)

Acest moment al limbajului clasic, al disputelor raționaliste sau empiriste au descris, la nivel procesual, la nivel comunicativ-uman formarea unui integrativ logocentrism al rațiunii, desăvârșit în modernitate. (HABERMAS 2000) Este timpul în care se poate afirma faptul că *numai unele lucruri exclusiv raționale, inclusiv empirice dacă sunt demonstrate sunt posibile*. Ca efect al perioadei luminilor. Ca rezultat al mecanicii clasice. Ca maturizare a procesului de construcție a națiunilor. Ca simboluri tradițional-religioase. Această judecată este reduționistă și limitată. Este privată de doza de incertitudine și iraționalitate pe care umanitatea a căutat-o constant. Exprimă dezvrăjirea lumii (WEBER 1993) prin cele două tipuri de adevăruri care au temei în modernitate : adevărurile obținute prin simțuri și demonstrate prin experiență empirică și adevărurile obținute prin rațiune, a priorice ce se află mai presus de orice îndoială. Dar „Capcana cuvintelor pe care buzele noastre le rostesc unul după altul constă în aceea că ne silește să ne imaginăm prin opoziție unitatea și simultaneitatea gândirii”. (FRANCASTEL 1971, pag.361) Aceste momente au fost depășite. Odată cu negarea valorilor clasice acceptate și considerate a fi universale (estetice, epistemologice, etice și religioase). Este un prim nivel de înțelegere a postmodernității, în care omul ființează prin accentuarea homocentrismului și a individualismului, a psihologismului. În această etapă putem descrie trecerea înspre *raționalismul irațional*. Nu mai sunt căutate numai valorile

explicite ale existenței umane ci mai ales valorile implicite. ***Orice lucru inclusiv rațional, dar mai ales irațional, este plauzibil dacă este argumentat.*** Inconștientul a apărut ca negare parțială a conceptului de conștiință individuală, vrând să descrie esența acesteia. Conștiința comună sau socială descrie un fragment sintetic sau analitic al conștiinței individuale, căutând să niveleze substratul ei comun. Conceptul de arhietip s-a dezvoltat printr-o surprindere a nucleului (prototip, imagine primordială și originală) conștiinței culturale. Prin artă, prin cuvânt și prin tehnică societatea „nu aplică un adevăr: ea îl întemeiază”. (FRANCASTEL, op. cit., pag.15) Dar analiza limbajului postmodern vizează trecerea dincolo și de ideea nietzscheeană a lui “Dumnezeu a murit”, înspre un al doilea nivel selective care depășește tocmai această negativitate. Tot prin negare “prin voci bine armonizate, noua filosofie proclamă moartea ucigașului, lichidarea omului.” (MIKEL DUFRENNE 1971, pag. 22) Se ajunge astfel la semnalizarea caracterului sacru și simbolic al ultimelor (sau primelor) rămășițe umane - al semnelor abordate exclusiv din punctual de vedere al comunicării și al limbajului. Astfel, ***orice lucru devine posibil datorită semnelor, semnificării și simbolizării limbajului.*** Observăm și la nivel social, psihologic și individual reconsiderarea ideii de conștiință de sine care “sfârșește prin a devora “sinele” în întregime.” (DOMENACH 1987, pag. 135) pentru a lăsa locul unui altul, unui public-lector, unui cititor model, unei lumi culturale independente atât față de lumea lucrurilor cât și față de lumea conștiinței. (POPPER 1974).

Așadar, limbajul a fost mii de ani „proza lumii”. (FOUCAULT 1966) Ca fundamentare, încă din secolul al XVI-lea se produce o „mutație arheologică”, de o importanță capitală. Este momentul în care „Limbajul se retrage din mijlocul ființelor pentru a intra în vârsta lui de transparență și neutralitate”. (op. cit., pag. 70) Limbajul nu mai este văzut ca un efect exterior al gândirii, ci exprimă însăși gândirea, astfel încât este descoperită o similitudine (legea semnelor = legea lucrurilor) în întemeierea cuvântului care nu mai leagă, în mod nemijlocit, un nume cu un lucru. Analizele

TEXT ȘI SUBTEXT ÎN DISCURSUL FILOSOFIC POSTMODERN

ulterioare asupra limbajului vor evoca această suprapunere datorită structurii, care a apărut după ce a intervenit rupura între asemănarea lucrurilor și cuvinte prin puterea „proprie reprezentării de a se reprezenta pe ea însăși” (op. cit., pag. 81), doar: reprezentarea, inițial, a fost globală. „În epoca clasică, știința pură a semnelor reprezintă discursul imediat al semnificatului” (ibidem), cuvintele reprezentând spațiul reprezentării dar se reprezintă la rândul lor în timp. De exemplu, soluția lui Foucault constă în reîntoarcerea la analizele structurale ale „finitudinii” oarecum prin cele două științe umane recunoscute: psihanaliza și etnologia care se află într-o corelație fundamentală, reflectând: „dubla articulare dintre istoria indivizilor și inconștientul culturilor, precum și dintre istoricitatea acestora și inconștientul indivizilor...” (op. cit., pag. 391) preconizând reîntoarcerea culturii la natură și nu înălțarea naturii la cultură.

Text și subtext în analiza discursului filosofic

Dacă, în actualitate, *a fi* semnifică *a fi relaționat*, marcându-se interrelaționările civilizatorice și interconexiunile culturale în plan psiho-social, *a analiza un limbaj* înseamnă *a te situa într-un plan (auto)referențial al limbajului*. Acesta pare a fi traiectul interpretărilor care circumscriu atât perspectivele analitice asupra limbajului, până la cele care cuprind întemeierea, valabilitatea și competența limbajului ca discurs logico-gramatical, semantic ori pragmatic. *Paradigma referinței și autoreferinței* este specifică analizelor lingvistice contemporane deoarece vizează întemeierea limbajului ca unitate purtătoare de sens, semnificații și simboluri culturale și/sau de civilizație. Este important de semnalat faptul că unitățile purtătoare de sensuri, de semnificații și simboluri care stabilesc premisele fundamentale ale înțelegerii și interpretării unui limbaj fac trimitere la unități relaționate de judecăți, la text și discurs și nu la unitățile minime-individualizate (cuvinte-noțiuni) sau la unitățile minime-acceptate (propoziții-judecăți). Este depășit astfel planul referinței sintactico-semantică și pragul referinței semantic-pragmatică. Referința sintactico-semantică a fost un atribut al dezvoltării înțelegerii cuvintelor-judecăți ca teme al

relaționării subiect-obiect în care temeiul de adevărul viza premise necesar-universale. Această primă referință lega un nume (un cuvânt) cu un obiect din realitate. Corespondența era univocă și reală, pe de o parte, iar, ca și abordare critică extinsă până la întemeierea semiologiei, devenea biunivocă și nominală. În acest ultim caz, cuvintele leagă un concept cu o imagine acustică. Referința semantico-pragmatică a constituit un prag al înțelegerii funcțiilor propoziționale, în condițiile în care, odată cu Frege se încerca păstrarea aceleiași teme al adevărului care însă nu mai avea validitate fizică ci trebuia să devină o certitudine matematică. Se fac diferențieri între sensul și semnificația unui cuvânt pentru a se descoperi pragurile esențiale ale (auto)referențialității limbajului. Astfel, apare și ideea întemeierii atomilor logici (RUSSELL, B.), ale enunțurilor fundamentale care nu mai au nevoie de nici un temei în demonstrarea adevărului sau validității lor. Însă, deși formal se vorbește despre existența lor, la nivel empiric sau pozitivist nu se găsesc criterii pentru identificarea lor. Pentru a fi întemeiate enunțurile fundamentale trebuie să fie demonstrate printr-o metodă exterioară lor. Deci adevărul sau validitatea atomilor sau al enunțurilor elementare al cuvintelor sau al propozițiilor trebuie demonstrată prin ceva exterior limbajului. Filosofia analitică găsește un criteriu unic dar vag: propozițiile elementare pot fi arătate sau indicate, dar nu dă nici un exemplu de astfel de propoziție. Ulterior, pentru a se depăși această paradigmă în studiul limbajului se face trimiterea nu la enunțuri elementare ci la unități mai mari de judecată, la fraze sau discurs. Astfel, problematica înțelegerii și interpretării unui text indică o specificitate de tip retoric în care sunt abordate însăși condițiile de posibilitate ale constituirii înțelegerii și interpretării. Ca urmare studiile semiologice și semiotice asupra limbajului se dezvoltă prin introducerea timpului textual la care se face trimiterea: ca unități anterioare constituirii textului (virtuale) sau ulterioare (discursive) necesare interpretării lui.

În acest sens, Umberto Eco interpretează semioticile textuale din punctul de vedere a două tendințe pe care le numește

TEXT ȘI SUBTEXT ÎN DISCURSUL FILOSOFIC POSTMODERN

teorii textuale din prima și din a doua generație. Realizează o delimitare între două tendințe: prima viza o atitudine „extremistă și activ polemică față de lingvistica frazei (și, mai mult, a codului)” (ECO 1991, pag. 34) și o a doua generație, de „fuziune suplă” între sistemul structurat al limbii care precede orice discurs și un discurs sau text produs de o limbă deja vorbită. Se pune în balanță controversa reală care există între teoria codurilor sau a competenței enciclopedice (sistemul de coduri interconexe – potențiator de actualizări discursive) și teoria teoria regulilor de generare și de interpretare a actualizărilor discursive. Această controversă este depășită de către Umberto Eco prin introducerea a două studii care analizează atât contextul cât și circumstanțele interpretării textului. De fapt, atât contextul cât și circumstanțele interpretării textului vizează *posibilități abstracte* ca un cod să semnifice și să fie interpretat diferit în funcție de conexiunile pe care le face cu alți termeni ai aceluiași sistem semiotic (cazul codului) sau cu circumstanțele de enunțare. Circumstanțele de enunțare sunt analizate prin circumstanțe co-ocurente (pe care le vedem ca fiind sincronice) și co-textuale (pe care le interpretăm ca fiind diacronice)). În acest moment este evaluat mobilul strategiilor textuale prin justificarea conceptului de enciclopedie sau teaur. Astfel, pentru a înțelege un text sunt necesare cunoașterea regulilor gramaticale. Dar enunțurile nu se interpretează numai prin analiza semantică a termenilor izolați (dă-mi-l prin dă/mi/l) gramatical. Enunțurile trebuie privite ca interpretări semantice prin care se analizează termeni izolați ca sisteme de interacțiuni orientate către text. Se trece de la analiza în formă de dicționar la analiza în formă de enciclopedie (op. cit., pag. 37) a unui Sistem Semantic Global. Enciclopedia este cea mai apropiată de nivelul codului, de contexte diferite și de ocurențe co-textuale. Este necesar să se vorbească despre un nou concept specific cititorului model: cel de competență enciclopedică la care se ajunge prin ideea de semem (text virtual) și prin care descoperim Sistemul Semantic Global. „Un text, așa cum apare în suprafața (sau manifestarea) sa lingvistică reprezintă un lanț de strategeme expresive, care trebuie să fie actualizate de către

destinatar”.(op. cit. pag. 80) Dar, textul este „incomplet” deoarece trebuie actualizat prin: competență gramaticală (sintactică a dicționarului); postulate de semnificat (termenul de dicționar, în sine, este incomplet); implicări semantice (există o infinitate a interpretării unui text, infinitate pe care Peirce a argumentat-o) ceea ce îl face și pe Eco să concluzioneze: „Textul este întrețesut cu non-spus”. (cf. DUCROT, 1972, după ECO, op. cit., pag. 81) Totuși, în mod real prin explicitarea semantică se descrie paradigma cititorului care se află în fața unui text. El „explicitază, din ceea ce rămâne din punct de vedere semantic inclus sau implicat, doar ceea ce-i folosește”. (ECO, op. cit., pag. 124) Decide unde trebuie să oprească procesul de interpretare nelimitată. Prin topic, prin scenarii și reprezentări sememice rezultă cooperarea cititorului. Întrebarea care se naște vizează găsirea modului în care un text (infinite potențial) generează doar strategiile pe care și le-a propus. Acest non-spus poate fi depășit prin soluția unor „lecturi critice” prin care se poate ajunge la o interpretare a propriilor proceduri interpretative (op. cit., 194). Rezultă un „hors text” ca produs al unor strategii textuale autoreferențiale. Topicul este un instrument metatextual (o schemă abductivă propusă de cititor) iar fabula este o parte a conținutului textului (structură semantică, schema fundamentală a narațiunii, logica acțiunilor, sintaxa personajelor). Prin topic și prin fabulă trebuie descoperită strategia textuală. Strategia textuală trece de nivelul intrigii, a poveștii așa cum este ea povestită. Ea face posibilă descoperirea lumilor posibile. „O lume posibilă este un construct cultural”. (op. cit., pag.178) Problema identității devine la Eco o problemă a identificării persistenței unui ceva prin stări de lucruri alternative (problema kantiană a constanței obiectului). Prin identitate se conturează un topic textual. Principiul identității (și modus ponens) ca adevăr logic necesar este definit ca o condiție metalingvistică „de constructibilitate a matricilor de lumi....condiția de posibilitate a unei structuri de lume”. (op. cit., pag. 202-203) Dar Eco se oprește în acest moment și, retrăgându-se imediat, dezvoltă numai interpretarea lumii fabului, doar „textul în ansamblul lui nu este o lume posibilă; el

TEXT ȘI SUBTEXT ÎN DISCURSUL FILOSOFIC POSTMODERN

este o porțiune din lumea reală și cel mult o mașină de produs lumi posibile: acelea a fabulei, acelea ale personajelor fabulei și acelea ale previziunilor cititorului.” (op. cit., pag. 233)

Ultimele judecăți descriu un altruism limitat specific studiilor care nu reușesc să întemeieze referința unui text, deoarece autoreferința, ca nucleu tare, este incertă. Putem să remarcăm faptul că tocmai aceste condiții metalingvistice sunt cele hotărâtoare pentru înțelegerea și pentru interpretarea unui text. Banalitatea acceptării sau relativizării principiului identității a fost cea care a dat naștere interpretărilor circumstanțiale și înțelegerilor contextuale ale unui text. Tocmai condiția metalingvistică a autoreferențialității principiului identității a fost cea care a dat naștere structurilor fundamentale ale condițiilor de posibilitate ale apariției unui text și ale înțelegerii și interpretării ulterioare a acestuia. Sunt trei situații care descriu posibilitatea de a te raporta la autoreferința principiului identității și care sunt utilizate în mod constant: cea în care $A=A$ în mod absolut/general, $A=A$ în mod temporal/istoric și $A=A$ în mod virtual/acronologic.

Retorica discursului

Dacă în antichitate conceptul de discurs a fost plasat în domeniul retoricii clasice contemporan acest concept este situat în domeniul studiului de text, în analiza frazei, ca unitate semnificativă. În analiza secvențelor discursive frazele, odată cu Emile Beneventiste, dobândesc puterea de interpretare elementară, în detrimentul propozițiilor, sau cuvintelor. Criteriul care a fundamentat această premisă indică faptul că cele mai importante sunt *relațiile integrative și nu cele distribuționale*. „Un semn este în mod firesc funcție de elementele sale constitutive, dar singurul mijloc de a defini aceste elemente drept constitutive este acela de a le identifica în interiorul unei unități determinante, unde ele îndeplinesc o funcție integrativă”. (BENEVENTISTE 1966, pag.125)

Contemporan, discursul este ceea ce face omul ca potență prin întrebuințarea verbului, fiind unul dintre modalitățile cele mai sigure de comunicare prin utilizarea unor secvențe de enunțuri lingvistice cu sens, fiind o procedură generativă care „formează

sistematic” obiectele la care se referă (FOUCAULT, M. 1971) spre deosebire de conceptele clasice: ideologie, gen.

Discursul are prin sine însuși o structură sistematică fiind, până la urmă descrierea și explicarea producerii ca structură, al cărui produs final este textul. Sau, precizând și mai mult, discursul reprezintă ancorarea în situația de enunțare „a gândi înseamnă a mânuși semnele limbii”, așa cum arăta și Émile Benveniste în lucrarea *Problèmes de linguistique générale* (pag. 74, 1966), spre deosebire de povestire printr-un ego,hic,nunc – eu/tu, aici/acolo, azi/mâine, ceea ce reflectă pe deplin forța acestuia, atotputernicia discursului, trebuința de înțelegere a frazei ca unitate semantică, care își arată unitatea prin discurs.

Ricoeur, P., în *Metafora vie* (1981) descrie patru trăsături fundamentale ale acestuia:

1. orice discurs este un eveniment dar se lasă înțeles ca sens (interpretând limbajul logic, Ricoeur, P. încearcă să fixeze și referințele acestuia, astfel încât precizează faptul că există sens pentru că există un același sens, ceea ce justifică temeiul oricărei abordări de tip hermeneutic);
2. există în orice discurs o funcție identificatoare și o funcție predicativă (îl ancorează în demersul platonice care justifică în istoria umanității „împletirea” dintre un nume și un verb);
3. structura actelor de discurs presupune aspectul locuționar și ilocuționar precizate de către J.L.Austin, ca o structură în care se combină un caracter de tip comportamental-acțional (locuționar) cu un caracter de tip persuasiv (ilocuționar), Ricoeur neglijează însă componenta prelocuționară – contextuală argumentată de către J.L. Austin;
4. discursul este semantic prin conceptele de sens și de referință, astfel încât, numai la nivelul frazei

TEXT ȘI SUBTEXT ÎN DISCURSUL FILOSOFIC POSTMODERN

luată ca un tot putem deosebi ceea ce este spus de obiectul spunerii.

Semantica discursului se ocupă de relația dintre semn și lucrurile denotate, adică, în cele din urmă de relația dintre limbă și lume; iar referința discursului, percepută pe bună dreptate ca un fenomen dialectic, vizează referința la realitate, pe de o parte, și referința la locutor, pe de altă parte (aici în analiza lui Ricoeur găsim implicit studiul descripțiilor lui Russell prin care limbajul obiect se diferențiază de metalimbaj).

Așadar, temeiul relațiilor discursive este redat de structura sintagmatică în cadrul căreia, spre deosebire de cea paradigmatică specifică analizelor de ordin semiotic-sintactic, conceptual de metaforă este elementul esențial. Metafora este percepută ca un discurs median care face legătura între cuvinte și fraze prin potențialitatea concluziei unei confruntări dintre predicăție și devenire.

Rezumând, discursul are un caracter sintetic, și ultim argumentativ din punct de vedere semantic, la nivelul frazei. Această ultimă idee este întemeiată prin argumentul conform căruia, semnul trimite la alte semne în imanența unui sistem, pe când discursul se referă la lume, la lucruri. Pentru a diferenția vizualizarea discursului de premisele inițiale ale considerării lui în câmpul retoric, Ricoeur accentuează și mai mult indicând faptul conform căruia prin intermediul scrierii discursul dobândește o triplă autonomie semantică: „în raport cu intenția locutorului, cu receptarea de către auditorul inițial, cu circumstanțele economice, sociale, culturale ale producerii sale”, devenind „condiția devenirii text” (1995, pag. 28) interpretative.

Concluzionând, prin multiplicarea surselor de informare, prin relaționarea și umanizarea comunicării umane textul este interpretat la nivel sistematic-elementar și procesual, totodată. Un text exprima un discurs prin comunicare. Textul nu mai este un singular și nu mai aparține autorului lui ci devine un indice de raportare la lume. Prin această ancorare în lume (Heidegger numea un fragment al Daseinului ca aruncare în lume cu consecințele care

se nasc : de libertate și de interpretare) textul devine discurs al umanității. Cu toate consecințele culturale care îi dau viață. Cu toate efectele meta-textuale și prototipice care definesc, până la urmă, o civilizație sau o cultură reală.

BIBLIOGRAFIE

- Barthes, Roland, 1978, *La parole intermédiaire*, Paris, Éditions du Seuil.
- Beneventiste, Emile, 1966, *Problèmes de linguistique générale*, Paris, Éditions Gallimard.
- Călinescu, Matei, 1995, *Cinci fețe ale modernității*, București, Editura Univers.
- Derrida, 1972, *La pharmacie du Platon*, in *Dissémination*, Paris, Éditions du Seuil.
- Domenach, J.,M., 1987, *Enquete sur les idées contemporaines*, Paris, Éditions du Seuil.
- Dufrenne, Mikel, 1971, *Pentru om*, București, Editura Politică.
- Eco, Umberto, 1991, *Lector in fabula. Cooperarea interpretativă în texte narrative*, București, Editura Univers.
- Focault, Michael, 1966, *Les mots et le choses*, Paris, Éditions Gallimard.
- Focault, Michael, 1971, *L'ordre du discours*, Paris, Seuil.
- Francastel, Pierre, 1971, *Figura și locul. Ordinea vizuală a Quattrocento-ului*, București, Editura Univers.
- Habermas, Jurgen, 2000, *Discursul filosofic al modernității*, București, Editura All.
- Liotard, Jean-Francois, 1989, *Condiția postmodernă*, București, Editura Meridiane,
- Pârveu, Ilie, 2000, *Filosofia comunicării*, București, Facultatea de Comunicare și Relații Publice „David Ogilvy”, SNSPA.
- Peirce, Charles, 1990, *Semnificație și acțiune*, București, Editura Humanitas.

TEXT ȘI SUBTEXT ÎN DISCURSUL FILOSOFIC POSTMODERN

- Popper, Karl, 1974, *Epistemologia fără subiect cunoscător*, în vol. *Epistemologie – orientări contemporane*, Ed. Ilie Pârvu, București, Editura Politică.
- Ricoeur, Paul, 1981, *Metafora vie*, București, Editura Univers.
- Ricoeur, Paul, 1995, *Eseuri de hermeneutică*, București, Editura Humanitas.
- Starobinski, Jean, 1985, *Textul și interpretul*, București, Editura Univers.
- Weber, Max, 1993, *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, București, Editura Humanitas.